Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De legibus - Cod. Ettenheim-Münster 220

Münzer, Franz

[S.l.], 1715

Articulus primus

urn:nbn:de:bsz:31-122324

Visual Library

Quæstio 3tia
De
Obligatione, Cessatione, interpretatione et dispensatione legum.

Tertiam ordinur et ultimam de legibus quæstionem, uti ratione sciæ præcedentibus uberiorem, ita dictorum copia cæteris magis frequentem, in ea etenim de obligatione, cessatione, interpretatione, et dispensatione legum simul agere intendimus, et ideo illam pro faciliori illustratione in 3. articulos distinguimus in quorum primo de legum obligatione eadem se, in 2do de ea ad certas personas, in 3. denique de cessatione, interpretatione et dispensatione earum pertractabimus.

Articulus primus
De
Obligatione Legum eadem se.

Quinque in præsenti articulo de obligatione legum eadem se disquirenda veniunt quorum quidem primum est, an, quæ, et quomodo leges humanæ obligent in conscientia. 2dum an lege humana præcipi aut prohiberi possint actus mere interni. 3tium. an leges pœnales ad subeundam pœnam obligent ante sententiam Judicis. 4tum. quomodo leges in præsumptione fundatæ obligent. 5tum. denique an in materia levi possit, possit dari obligatio gravis servandæ legis et vicissim, nec non an lex humana possit obligare cum periculo vitæ? in horum veritate in præsenti articulo brevitate possibili indagabimus. erit igitur.

Sectio prima

An, quæ et quomodo leges humanæ obligent in conscientia?

Suppono quod omnis lex iusta etiam humana habeat ferè vim quandam subditos obligandi, hoc enim nomen legis exposuit de cuius essentia est ratio obligandi. Suppono 2do. 128.

Sycronozdo qd varie dividit lex huna alia enim e preceptiva vel etm
prohibitiva, alia mixta alia mere penalis ut n. 6. Dicimus ergo preceptiva
vel prohibitiva quo simpliciter aliqd imperat aut prohibet sine addita pena mere
penalis autem e quae praecipit aut prohibet mere et tm sub pena subeunda.
At mixta e quae de utroq participat, et hoc fiet ee disjunctiva v.g.
aut frumenta extra patria non exportabit, aut bona evehentis confiscabit
vel fiet ee cumulativa v.g. nemo subditorum hostibus arma vendat, et qui
gra venerit triendio post ad mensem carebit. Sic lex iste alia dicit favorabilis,
quae sil. majorem respicit bonum et favore aliuius, alia vero odiosa quae poenam e
de onere quoda pena et huiusmodi lex autem favorabilis dicit lex amplo inter-
pretatur odiosa vero interpretatur strictae. Ndum qd e regula omnis onera restrin-
genda favores ampliandi. Hic positis sit

129. Assertio 1. Lex huna si iusta fuerit sive caelestia sive civilis obligat ad sui
observantia etm in foro poeni. e expressa S. Th. hic q. 96. a. 4. in c. et ad
primum ubi ita ait dicit. Qd sicut Apostolus dicit ad rom. 13. omnis potestas huna a Deo e,
et ideo qui potestati resistit in his quae ad potestatis ordinem pertinent, Dei ordinationi
resistit, et ndum hoc efficit reus poenae ad poenam, ita S. Th. Cum quo consentiunt alii sententiae
Theologi gra Gerson vicoflex et Almainus de lege civili tm negantes, hanc nostra tm
sentia ait Suarez l. 3. de legibus c. 35. n. 5. ee de culpa vel saltem culpa proxima
qm etm docuit S. Aug. Epist. 50. ad Bonifacium dicens: quicunq legislatoribus quae
pro Dei veritate ferunt obtemperare nolunt, ag iniqui grande supplicium. ipsa hac
sentia dare etm dicit in S. pagina ad rom. 13. ubi Apostolus dicit omnis anima potestatibus
sublimioribus subdita sit, non e enim potestas nisi a Deo, quae autem a Deo est ordinata
sunt, itaq qui resistit potestati Dei ordinatae resistit, qui autem resistunt sibi ipsi
damnationem adquirunt. et post pauca ad ait Apostolus ideo necesse subditi esse non
solum propter iram sed etm propter conscientiam, idcoq enim et tributa praestatis, ministri enim
Dei sunt in hoc ipsum servientes: reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui

vectigal, vectigal, timorem, timore, honorem, honore, hoc fere quoque quod ipsae
scripturae alibi docent, dum dicit, cum Domino obedire mandavit, ita dum dicit quia
iugum legis legunt et legis editores ipsa docuerunt et ego, Domine ex praecepto, qui legis
munus suae caelestis suae civilis in gratia obligent.

Ad quoque sententiam huius obligationis minime deest id quod deprimit ex eo quod 130.
protestor obligari in gratia legentis in quavis contrahe impetrata et dominicia que
gestat ex viro et uxore filiisque familiae: Mulieribus quippe Coloss. 3. praecipit ut sub-
dito sint viris suis, familiae famulos ut obediant Domino suo; petri. 2. filios ut
honorent parentes suos, et pleni ille norte morat qui inobedientes punit Deut. 21.
si autem tanta subordinatio, hierarchia et obligatio in contrahe impetrata provenit
Ubique veniens punit ut eadem maior et plenior Ecclesia in contrahe petita quae est univer-
ceps et respublica. Ergo protestor legislatione huius parum utilis carentes sine
gratia obligare non potest, cum plenis, aut vi aut fraude superiorum legis eluderent
et sic nearia lex sine pro lege frustrari posset, proinde quemlibet ut legis atque in con-
tracta obligarent, se his rationibus in suppositis ex scriptura testimonio et conciliorum ac
Patrum aliorum assertio satis certa est: igitur sit

Assertio 2da. Omnis lex huius sive caelestis sive civilis obligatem in 131.
gratia vel ad actus procedere aut omittere actus prohibitos, vel ad poena subquae actus
procedit ita quod ~~etiam~~ omnis potest non obligare ad actus procedere vel ad omittere
actus prohibitos, non potest tamen in gratia non obligare sed ad exercenda poena postea legislatores
gressione. Ita omnis hic dicit. 5. sent. 7. et videtur ex contrario ipse pauca.
Ad etiam est probatio: non faciat prius offerre sibi et legis obligant in gratia
et quidem pro arbitratu superiorum, ita ut ad voluntate superiorum legis sit parendum
legis autem superiores ~~vel~~ obligant ad actus procedere aut omittere actus prohibitos
vel certe obligant subditos ad poena subeunda, quae actus qui prohibitus est facto
aut non facto eo qui procedere, si omnino ad neutrum obligarent, rationem et quia
lex careret effectu divine statuendi: quae etiam in gratia subditos obligant vel ad

actu vel ad pœna pro actu n̄ facto. At sane nulla lex obligat ultra in-
tentum legislatoris: vel go legislator intendit obligare ad actu, vel intendit
obligare ad pœna ita, ut p̄ omissione actus in gscia quid n̄ peccet, p̄ culpa
tn̄ iuridica obligatus sit saltem post sententiam Iudicis in gscia ad subeundam pœna.
At si prius palam e quia lex obligat ad actu præceptum aut ad omissione actus pro-
hibiti, si vero 2dum iterum pala e quia p̄ tam subditus obligat ad pœna, n̄ ob-
ligat ad actu: go lex humana vel obligat ad actu, vel obligat ad pœna, ~~tn~~
et possit obligare ad pœna quin obliget ad actu, n̄ autem possit obligare neque ad actu
neque ad pœna, quia debet ad alterutrum obligare, ne esset li careat gditne, et ideo
si n̄ obligat ad actu, palam e quia obligat ad pœna.

102. Quinvis autem lex obliget vel ad actu vel ad pœna, tn̄ si n̄ expresse teneat in lege
qd obligat ad actu, censet tn̄ obligare ad pœna, quia iuxta regula iuris minimum
e sequdum, et iterum iuxta alia regula gtra eum qui lege dicere potuit apertius, est
interpretatio facienda, unde etiam deducitur, qd si legislatores qdoque sanctiones fa-
ciant verbis quid præceptivis, sed tn̄ n̄ gstet ex ipsis verbis on præcepserint ad
actu, on ad pœna? presumitur quia præcepserunt ad pœna, n̄ autem voluerunt obli-
gare ad actu et huiusmodi etiam dictum e de regula sanctissimi Legislatoris N. P.
Benedicti scil. qd quia extra maa votorum n̄ gstat on obliget sub peccato
on sub pœna regulari, potius tenendum sit quia obligat sub pœna qm sub peccato, et inde
e qd frequenter in regula dicatur pœnitentiæ aut vindictæ regulari subiaceat. idem tenet
P. Metzger tract. 8. disp. 25. a. 1. §. 3. et alii ff. interpretes s. regulæ comtes
sed tn̄ illqdum e extra gtentum, si enim tgressio regulæ fieret ex gtemptu in maa
gravi, vel qdo accessit præceptum superioris sub obedientia obligantis, eiusmodi tgressio
procul dbio in grave peccatum degeneraret n̄ quid p̄ n̄ observata regula, sed p̄
gtemptum in n̄ observatione habitum aut p̄ positiva inobedientia.

Assertio 3. Omnis lex penalis si sit mere talis non obligat ad actum sed ad poenam lex autem mixta si sit disjunctiva obligat ad alterutrum, si vero sit copulativa standum est intentioni superioris habilitis presumpto an obligat ad utrumque an ad alterutrum. 1133.

Et ita tenent communiter. Prima quidem pars ex eo patet quod omnis lex obligat ut quod legislator intendit vel ad actum vel ad poenam, in lege autem pure penali per se mente dictat legislatoris in quia tum obligatio ad poenam non autem ad actum nisi sub poena: quod si ergo qui delinquit contra legem pure penalem non peccat peccato morali aut theologico omittendo actum vel occupando aut ponendo actum prohibitum, quia nemo peccat nisi ex quo violat legislatoris praecepta, hoc autem contingit in delinquendo contra legem pure penalem, voluntas quippe legislatoris non est nisi ad poenam ipsi culpae inflicta ex actu subeunda, et ideo non obligat ad actum in specie, sed tantum non ponendo semel posito affingit ad poenam sub onere quia exolvenda. Ex eadem ratione religiosi duae partes et mechanicum, cum etenim omnis lex plus non obligat, quam intentio legislatoris tenet ut obligat, lex autem mixta si disjunctiva fuerit non intentione legislatoris tenetur ut obligat ad alterutrum, sicut etiam ex tenore ~~[illegible]~~ verborum legis collegit poeta: quod si vero copulativa fuerit, et certo dignosci non valeat an determinata sit ad obligandum respectu utriusque actus sit et poenae, an ut unum tantum, ad intentionem habilis presumpta recurrendum erit, et sic ergo manifeste est, quia lex mixta si disjunctiva fuerit obligat ad alterutrum si vero copulativa standum sit intentioni legislatoris habilis presumpta an obligat ad utrumque an ad unum, et ideo quia odia sunt restringenda nisi ex verbis legis aliud facile dignosci, erit presumendum quod lex sit disjunctiva non autem pure copulativa, adeoque non ad utrumque actum et poenam, sed tantum ad alterutrum obligat.

Assertio 4. Ad hoc ut lex humana obligans sub peccato mortali, necessaria non gravitas mala vel absolute talis vel talis ex circumstantiis contingat, fundamentum autem non quia legislator obligat subditum medio actus virtutis, quod sua lege in certa specie exhibuit: quod nisi gravitas ipsa materia sit gravis ad bonum commune notabiliter quoque, vel oppositum vitium delictum notabiliter laesivum contributis 1134.

bonique Comis, non erit transgressio gravis neque obligans ad peccatum mortale, fundamentum est ratio quod neque a Deo pontifici, neque a populo principi tradita huiusmodi potestas praesumatur, quod obligare valeant sub mortali ad materiam tum absolute tum respective ad circumstantiam leve, nam praeter quam quod leges debeat obligare ad difformitatem, ita ut si haec difformitas gravis fuerit, legis quoque obligatio ne fiat sub gravi sit, si illa vero legis, levis etiam sit obligatio legis, insuper asserti veritatem confirmat, quia sic iugum humanarum legum foret intollerabile et improportionatum, utpote in quibus levia etiam sub gravi ad sui sequela obligarent, quae improportionata potestas humanis legibus competere rationabilis causa aut ratio non videtur.

135. Dixi tamen quod necessaria sit gravitas materiae vel absolute talis vel talis ex circumstantiis: igitur in legum harum obligatione non est respicienda tantum materia ratione se sed etiam ratione circumstantiae finis, et frequenter enim quod ex se tantum est veniale et leve propter intervenientem circumstantiam potest fieri grave et mortale: ita si superior aliquid leve ratione materiae praecipiat ad obsequium et homagium sibi in eo a subditis praestandum in recognitionem suae iuris dictionis in regnum et subditos, leve illud ratione materiae obligabit sub gravi, non quia leve est, sed quia quod ex se leve est ex fine propter quem praecipitur grave fit et in eo contra superiorem graviter offendatur, et tale fuit praeceptum ut ait Sylvius 1. 2. q. 96. a. 4. q. 3. quod Deus protoparentibus nostris imposuit, ut per abstinentiam certi cuiusdam pomi quae de se erat materia levis, obedientia et homagium praestarent Deo, eumque recognoscerent ut supremum Dominum et conditorem rerum omnium: et ideo ista transgressio non fuit tantum venialis sed lethalis, unde Apostolus dixit per peccatum mors introivit in hunc mundum illegem corporis et animae corporis quidem propter denegationem iustitiae originalis a corruptione sua carne conservantis animae vero propter gravem in re levi inobedientiam.

136. Advertendum est quod imperium legis comparari potest vel ad rem praecepta, vel ad ipsum praecipientem sub tali et tali fine: comparatum ad rem praecepta

non obligat ne quemadmodum sub mortali si res proiecta sit levis, quarum vero ad proiicienda ait Aureg hic disp. 3. sect. 8. n. 195. semper obligat sub mortali ne quemadmodum ut superioris imperium fraeder è, quia et si in multis nova ratione quemptus, fraeli qua superiore aut superior è, qua semper è culpa gravis, quare et si omittere si leve sit, qd superior praecipit, leve tm secundu se, illud tm ex fraeli inobedientia et quemptus superioris omittere, semper è grave: unde Caietan 2. 2. q. 104. a. 2. d. ad tertium dariore id qd ait qui frangeret silentium hoc intentione ut praeceret qua violatione indicentis illud, vere contemneret mortiter peccaret, sed sitendum è qd taliq gravitter peccaret quia silentium violat, qd leve è, sed quia in non servando silentio qd leve è, fraeli quemadmodum imperium superioris qua superior è, qd grave è, superiore enim qua superior è fraeli quemadmodum in suis imperiis semper grave et lethale è. Sed iterum

Diversendum è quia aliud è superioris imperium in re quemadmodum, et aliud è 137.
ipse superior in sui imperio quemadmodum, hoc secundo è fraeli quemptq et semper peccatum mortale, non autem illud primum si modo levis tm fuerit, et idcio silentium qd imperatum è a superiore etiam ex instituto violare quia qd leve è et sub gravi non obligat, non è mortale sed veniale, quia si superioris imperium in re levi quemadmodum, omnium enim superioris in re levi si se loqdo leve è, et leve ce Deo, quia de ratione praecepti aut legis è ut sit iusta, non autem è iusta quae sub gravissima pena quis è pena culpae mortalis praecipit modo leve, cum omnis pena debeat proportionari culpae violare silentium qd a superiore praecepta è, et violare ex hoc fine ut in imperio suo ipse superior quemadmodum habere gravem et mortale, quia fraeli contemptq superioris in est, qui fraeli quemptq semper mortalis è. neq; diuq inobedientia in re levi non è mortalis, sed huiusmodi ceteri inobedientia facta in violatione silentii, silentium enim è res levis: qa Ad. nam dico qd silentium qua ratione sui sit qd leve, et si se loqdo illud violare etiam tm sit qd leve, sed violare silentium ex fine gravior malo quis è fraeli quemptq superioris, illud facit, qd ipsa silentii violatio qd fine fiat modo respective gravis, et si etiam qd ratione sui

e leve ratne circumstiae et finis facilis scil. contemptus superioris, fiat grave et Lethale.

138. Quaeri in praesenti etiam potest an leges tributorum vectigalium etiam obligent in conscientia? et R: quod si ab iis imponuntur quibus ius huiusmodi competit, et quantum ius competit, quod obligant in conscientia, et hoc quidem deduco ex Apostolo qui Rom. 13. ideo necesse subditi estote non solum propter iram sed etiam propter conscientiam, et statim consequenter subdit reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal &c. ergo Apostolus vult dicere ut tributa et vectigalia reddamus sicut alia debita non tantum propter iram sed etiam propter conscientiam: obligant ergo leges huiusmodi etiam in conscientia. et ratio etiam suffragatur: nam reddere unicuique suum est obligatio conscientiae, atqui non reddit cuique suum qui detrahit aut defraudat tributa et vectigalia, illis quibus et quantum ius competit: ergo quoad in conscientia consequenter et leges huiusmodi obligant in conscientia. Dixi tamen si ab iis imponuntur quibus ius huiusmodi competit et quantum competit: nam communiter ut eiusmodi leges iustae ~~sunt~~ adeoque ipsis in conscientia parari debeat, tres conditiones requiruntur, prima est legitima auctoritas in imponente, secunda est iusta causa seu finis debitus v.g. conservatio principis aut Dei eius loci, iustum bellum, conservatio viarum &c. Tertia denique recta moderatio et proportio ut scil. imponantur tributa et vectigalia secundum quantitatem iustam et communem non autem iniquam. et ~~[illegible]~~ hae tres conditiones ad has leges ita requiruntur, ut si in una deficiant, secundum quod deficiunt in conscientia non obligent, ideo si imponantur ab eo qui ius non habet, iis iure non parentur, non enim est lex ubi inferente et quantum in eo potestas condendi leges non est. Ergo si finis non sit debitus, simile est, quia ad finem non debitum leges obligantes dari non possunt, praeterea ubi finis debitus non est, iustitia finis non est, ubi autem finis iustitia deest, quia legis etiam deficit iustitia quantum est. ergo &c. Tertio si finis quidem legis est debitus, et ab habente potestatem imposita est lex, sed tamen proportio in imponendo aut potius inhibitendo eius quod impositum est, non adest, palam etiam est, quia secundum excessum iniustitia subest, adeoque etiam secundum quod iniustitia excedit, ab obligatione

lex recedit. his ipsa fati plurimi nobiles DD. quos inter Sylvester, Medina Engel
dicunt, qd defraudatores tributorum in statim ipso arguendi venati mortis, neque sub
gravi obligari ad restitutione, qbus plane assentior, sicuti enim in his supra positis
qdibus magis intervenit delectus, quo intervenient e injustitia, atque huiusmodi
non observan, tributa vectigalia, aut damnet venati mortis, aut obligari ad restitu-
tionem sub gravi imponat.

Superest quoad obtinere aria 1. assert. Sic qoo. 1. qd superior potestas 139.
in potest imponere legem in iudicio superiori potestati, obligare autem in gravia
pertinet ad iudicii divina potestatis, undeque divinis praecepta ff, obligantur in
gravia, potestas autem huna e inferior potestate: qo potestas huna in potest imponere
legem in gravia obligante. 2do. Illud qd e extra mandata Dei et
iudicia eius, in potest obligare in gravia, atqui multa ff leges huna repugnantes
mandatis Dei vide qd Divus Matth. ic. irritum fecisti mandatum Dei ex traditione
vestra: qo in potest subsistere qd lex huna obligiet in gravia. 3tio. leges
huna praeter ingerant calumnia ff, atqui qd ingerit calumnia in solo non obligat,
quin potius ad gravia obligat, nemine enim calumniari obligare potest: qo ma-
no patet ex Ps: 10. ubi dicit qui conduntur leges iniquae, et scribentes iniustitiam
statuerunt, ut opprimerent in iudicio pauperes et vim facerent causae humilium popu-
li mei.

Ad 1. qd obligare in gravia ex pacto, sic pertinet quod ad iudicium divina potestatis.
sed hoc non obstat quin participative potestate divina obligare in gravia etiam 140.
pertinet ad iudicium huna potestatis hinc dicit Apostolus qd qui potestati resistit
Dei ordinationi resistit et qui resistunt ipsi sibi damnationem requirunt, qd
palam in potest nisi qd iudicio divina potestatis per gravia congruit, hoc iudicio
huna potestatis congruere congrueret, et sic utraque obligaret in gravia.
ad 2dm dicit qd illae leges huna quae repugnant mandatis Dei non sunt iustae
leges et ideo e, quia cum iustitia ~~[illegible]~~ legum non obtinent, neque in gravia obligant.
eleganter conde obtine resolvit P. M. in hoc verba q. 96. a. 4. ad 2.

didum. qd ratio illa procedit de legibus humanis quae ordinantur contra Dei mandatum et ad hoc ordo potestatis se non extendit, unde in talibus legi humanae non est parendum ita s. D. et iure quidem, nam iuxta scripturam Deo magis est parendum quam hominibus: quando ergo leges humanae aliquid contra mandata Dei praecipiunt, in conscientia obligare non possunt.

ad 3tium dico quod calumnia vel infertur per leges ex iustitia vel non, si prius non est proprie calumnia sed iusta vindicta. Atunc potest aliquis per leges huiusmodi obligari, quod si vero est proprie dicta calumnia et gravamen contra id quod iustum est, patet quia cum leges non sint vinculum iniquitatis sed iustitiae et honestatis etiam statuta huiusmodi proprie leges non sunt, et iis per conscientiam nemo parere debet quin potius resistere tenetur, nostra assertio loquitur de legibus iustis et non de iniustis. Obiectiones aliae contra positas assertiones forte formandae ex dictis facile resolvi poterunt, unde haec pro ratione tituli dicta nobis sufficiunt.

Sectio 2da

An lege humana praecipi aut prohiberi possunt actus interni.

141. Lege divina et naturali praecipi potest actus etiam mere internos extra dubium semper fuit, a Deo enim omne illud praecipi potest, quod cognitioni eius subest, et ad viam aeternae felicitatis conducit, subiiciuntur autem divinae cognitioni actus etiam mere interni, et hi conducere plurimum possunt ad viam salutis aeternae: ergo etc. non ergo dubitatur de lege divina aut naturali sed tantum de lege humana et quidem tam de iis actibus quorum bonitas vel malitia consistit in solo affectu interno quam etiam de iis quorum bonitas vel malitia consumatur in aliquo actu externo: sed sciendum est, quod alius est actus internus alius est actus occultus, quod etiam actus occulti sed externi lege humana praecipi aut prohiberi possunt non videtur esse controvertendum, unde non de occultis sed de internis et in mente sola consumatis quaestio procedit ad cuius resolutionem sit

Assertio prima nulla humana potestas hoc habet, quod directe prospicere autem interdi- 142.
cere possit actibus mere internos et spiritus S. Th. qui ex hoc q. 91. a. 4. in Corpore
Articuli probat, quod necessum fuerit prohibere legem vetere et humanam dari legem divina positiva
ait enim Christus quia de his non est nobis legem facere. de quibus non est iudicare iudi-
cium autem hominis de interioribus motibus et non nisi qui latent, sed solum de exterioribus
actibus qui apparent, et tunc ad perfectam virtutem sequitur, quod in aliquibus actibus
non reperitur existat, et ideo lex humana non potuit cohibere et ordinare suffer in-
teriores actus, sed necessum fuit quod ad hoc supplaret lex divina ita S. Th.
quod ipse affirmat q. 100. a. 9. his verbis dicit. quod fuit supra dictum de precepto
legis habet vim coactiva: illud quod directe cadit sub precepto legis, dicitur quod lex
cogit, coactio autem legis est per metum poene ut dicitur in eo. Eth: non autem illud
proprie cadit sub precepto legis, pro quo pena legis infligitur: ad instituendum autem
pena aliter se habet lex divina, et aliter lex humana, non enim pena legis infligitur
nisi pro illis, de quibus legislator habet iudicare, quia ex iudicio lex punit,
homo autem qui est legislator humana non habet iudicare nisi de exterioribus actibus,
quia homines videntur ea quae apparent. ita S. quae in hoc dictis clarius explicat
sed in presenti adducere satium iuvat, satis enim ex iis quae adduximus constat
quod de veritate nostra assertio S. Th. sentiat. Cum S. Th. sentiunt cons. Allegi-
tur assertio: ratione desumpta ex S. Th. nulla potestas potest leges ferre de eo de 143.
quo non potest iudicare, atqui homo directe et per se non potest iudicare de actibus mere internis:
ergo leges poterit de iis sive et directe leges ferre. ma. p. nulla potestas potest leges ferre
de eo, de ~~quorum~~ cuius transgressione transgressores non potest punire frustra enim est potestas prohibendi
quod non habet potestatem puniendi, cum non soleant homines nisi timore poenarum leges
servare, atqui de quo quis non potest iudicare, de cuius transgressione transgressores non potest punire
quia ut ait S. Th. supra relata ex iudicio lex punit, pena quippe ut aliquis sit dicitur et
poenalis subiectus, pro quo ~~ipso~~ tamen iudicio deficit non potest, ut patet, igitur nulla
potestas potest leges ferre de eo, de quo non potest iudicare, quod autem homo de internis non
potest iudicare, patet tum ex auctoritate S. Th. supra posita, tum ex eo quia

solus Deus est cui Cor loquitur, de eo enim in ps. dicitur scrutans corda et renes Deus.
Tum etiam ex hoc quod unusquisque in se ipso experitur, quia in proximo suo ea tantum
cognoscit, quae in signo quodam externo sunt manifestata, non autem ea quae et gloriosa
in sola mente sunt occultata: ergo etc.

144. Ostenditur 2. ex eo quod ea potestas gubernandi humanae iurisdictioni tradita recte dignoscatur
qua humana societas inter iustitiae limites servatur: sicut ergo humana societas inter iustitiae
limites integra servatur per ordinatos actus externos glossumque dein interni fuerint, ita
etiam non est aestimanda tradita potestas humanae iurisdictioni saltem per se et directe, nisi humanae
gubernandi in actibus externis. Et hoc confirmatur inde, quod in utroque iure canonico et
civili legitur quia tradita tantum huiusmodi potestas esset, dicitur enim Capit: tua nos de Symo-
nia expressis verbis: nobis datum est de manifestis tantummodo iudicare. Lege autem ig.
ff. de poenis asseritur quod cogitationis poenam nemo patitur et inde communiter iuris tenetur
axioma Capit. Christiana religio 32. q. 5. non libere latentia peccata vindicta,
quibus obiectis aperte innuitur, quod humanae potestati de meris internis per se et directe iudi-
care non concedit. Tandem neque dici potest unde huiusmodi ista potestas obvenisset, quae ut potest
ordinarium excedit modum gubernationis humanae, quamvis enim Dominus Christus Petro dixerit
quidquid ligaveris etc. aliter tamen id illegitimum non videtur, nisi servato ordine humanae gubernationis:
ergo etc. addidit tamen quod nulla potestas directe de internis praecipere aut iudicare valeat,
pro cuius clariore explicatione sit.

145. Assertio 2. quamvis nulla potestas humana directe actus internos praecipere aut pro-
hibere valeat, ut priori dictum est asserto, tamen si actus internus per se necessario connexus
est cum actu externo humana lege praecepto, etiam ipse actus internus indirecte per actum
externum praeceptum simul illegitur humana lege praeceptus. Est ista sententia inter
modernos communior et verior contra quosdam antiquos. Ratio autem est quia quodcumque
tribuitur alicui facultas aliquid directe ponendi, censetur ex consequenti etiam tribui facultas
indirecte ponendi omne illud sine quo actus directe poni non potest: ergo etiam quodcumque
tribuitur alicui potestas praecipiendi actus aliquem externum, et ipse actus externus poni non potest

vel præcepti exigentia nisi positive actum internum, a quo actus externus longe a quo
pendet, etiam illi huic potestas indirecte prohibendi aut prohibendo actum internum: cum
eo tamen potestatem habeat prohibere aut prohibere actum externum, et quidquid actus internus
sit necessario connexus cum actu externo, ipse etiam quenit a quibus per et se subiecti
sed indirecte et ex accidenti prohibere aut prohibere actum internum. et hoc in utroque
foro Civili et Ecclesiastico satis apparet, dum enim lex Civilis prohibet quod factum
prohibet quod factum a valeat nisi cum intentione se obligandi, intentio autem obligandi
actus est internus, quidnam fuit quin actus externus directe internum indirecte prohibet?
et similiter in Canonibus in multis fuit sed unum sufficiat in presenti Comonitione
exemplum, quoniam Ecclesia prohibet fore Comunione Circa tempora Paschatis
prohibet, ad quam dum Coniugi Christi sine intentione et preparatione sentiri nisi sacrilegium
fami a potest, etiam internum actum sentiri preparatione prohibet, unde etiam Innoc: XI.
hoc ordine 55. positive damnavit, prohibita Comunione amare prohibitum fuit sacrilegium
Christi non conducere; sed in hoc etiam Coniugis Christi Modernis fallunt
quemadmodum, quod potestas huius indirecte prohibere potest actus mere internos quare et po-
dicti pro plenioni sua datione.

Inferitur 1: quod prohibitus actus internus, sed actus externus prohibitus a regula
sed actus externus sine internum dumtaxat, ad hoc ut impleat prohibitum huius fuit
Canonis sive Civile, huius huiusmodi prohibito non potest prohibere actus internus, adeoque
si solus actus externus sed vetita legis adimplete actus prohibitus prohibito tuo a quibus fuit
Christi nulla potestas huius habet potestate prohibendi directe actus mere internos, omnis
autem ille actus internus qui cum actu externo necessario connexus est si prohibitus illegitimus
directe prohibitus adeoque quia huiusmodi actus huius sui iuris, quod prohibitus
actus externus sed vetita legis sine actu interno adimplere potest, si positive ab
externi prohibito satis fit, neque dat obligatio ad actum internum. unde signum inter
eundem Canonem [illegible] denuo rejecere potuisset, eo quod in satis attenti fuit
illum eventum cadere potuisset, si in eo tunc rejecere nisi forte ex illa
Canonis poenam dimittere, sed satisfecit, quod prohibitum dare citando.

horis canonicis constitutis extra necessitatem sibi habili [illegible] [illegible] [illegible]
aut in mensa cognitione et meditatione eius quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sua regula hortatur s. Bened: mens [illegible] [illegible] [illegible], et quod [illegible] [illegible]
mente [illegible] et simile est de eo qui [illegible] [illegible] [illegible] distractiones
[illegible] [illegible] audire sacrum die festo, [illegible] [illegible] audire, [illegible] satisfacit, si [illegible]
[illegible] ad extra missae sacrificio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] satis-
facere praecepto [illegible]. ex hoc etiam sanguine 1. moral. c. 1. ad vota
[illegible] et poenitentiam a confessario impositam, sicut ipse satisfieri [illegible]
[illegible] voto [illegible] aut praecepto quod ipse verum arbitror etiam [illegible] [illegible]
[illegible] ex aliqua superbia et ut ita dicam hypocrisi fit, [illegible] [illegible]
poenitentiis in confessione impositis ubi saltem externa maior devotio requiritur
quia dantur in satisfactionem pro peccatis, unde si quis poenitens dixerit, quod pro-
miserit peregrinationem quasdam in locum s. et peregrinationem illam quam promisit
peregerit, sed sine omni devotione quin etiam ex aliqua hypocrisi, et tamen ut
multum peregrinari et devotulus videretur, et inde poenitentia ductus rogat an
eas peregrinationem iterato peragere sit obligatus? dicet ei confessor quod satisfe-
cerit voto suo, adeoque eas repetere non teneatur, quamvis sine dubio sibi uberiorem
de s. gratiam [illegible], si cum devotione illam iterato peragaret, ad quam tamen ob-
ligatus non esset: hinc [illegible] enim pro [illegible] fine habuit visitationem talis loci sancti,
quae completur etiam per hoc quod sine devotione mentis facta sit, dummodo non ex alio
fine quam voti adimplendi causa facta fuerit.

147. Confertur 2. quod quia actus interni per se non cadunt sub praecepto humano ecclesiastico
aut civili, ordinarie satisfiat per positionem actus externi praecepto humano, unde si
quis die festo ex vana gloria audit missam, forinsecus tamen reverenter, satisfacit
praecepto, intentio enim et mentis devotio [illegible] quod mere in secum, adeoque sub pra-
cepto humano non cadunt. dixi tamen ordinarie satisfieri praecepto humano per solam posi-
tionem actus externi, quodque enim ut diximus in assert: 2. ad actum externum

Inutile preceptum, etsi procuretur indirecte actum interna, sine quo actus externus licite poni non potest, velleitas latet in Communione S., ubi quia per Communionem fideles gratiae unantur, adeoque Communio corporis Dominici Christi non potest sine mundicie mentis, et gratiae ordinis, ei qui est in peccato mortali, quod communicare noverit, confessus etsi procuretur mundities mentis, nut gratiae ordinis, et sine hac mentis puritate procuretur etsi hanc de Communione annua adimplere non possit, nec satisfaciat per sola respectu actus externi.

Infertur 3. ad hoc ut preceptum affirmativum recte adimplet, requiritur intentione et voluntate facile exercita quod preceptum regit. Cuius ratio est quia quod exhortum ex praecepto ponendum dicit esse actus duplex ut patet finitum prescriptum non dicit nisi ad exercendos actus humanos, ita etsi preceptum non impletur ad actus nisi per actus humanos, atqui ad actum humanum requiritur voluntas cognitio et intentio facile exercita ad id quod jubet preceptum regitur: ergo &c. et hinc fiet quod ebrius die festo interfectus sacro non satisfaciat et si quis solo animo audiendi horas Canonicas recitaret similiter non satisfaceret, quia non ibi neque in ipso actu exercito vel ratione preceptum satisfacere preceptum: satisfaciunt tamen, qui dum nullus ad horas Canonicas audit, cum alii Chorum frequentat, et sine ulla alia reflexione horas cum alii in choro recitat quia talis ex hoc quod Communi officii et moris accomodat, satis ibi habet, quod satisfaciendi preceptum voluntate exercita habeat. Dicit dum ut preceptum affirmativum recte adimplet aliud omnino de preceptis negativis, ubi quia aliquid non interdictum nisi omnibus omnibus omissio actus non requiritur ad illorum adimpletione ulla intentio, sed sufficit simplex omissio, si enim requireretur intentio omittendi, et fuit omnibus omnibus momentis ea omittere deberemus, ita etsi ut ingeste et vel preceptum omitteremus, omni momento omittendi intentionem formare deberemus, quod impossibile foret: ergo plus requiritur quam simplex omissio actus prohibiti ad impletione preceptum negativi.

Infertur 4. quod multi actus punit interna peccati et talis, qui quod quis sit excommunicatus interdictus, suspensus autoritatem censura subiciatur: Sed ex dictis quia preceptum huius non subsunt directe actus interni; Confirmo autem quoniam pro preceptum huius mysticum

148.

149.

quemlibet autem interna poenitentiae subiectio alicui censura ne quidem ipsa haeresis sufficit
pure mentaliter, etsi signum aliquod interna haeresis manifestandi fuerit expressa,
imo neque sufficit tale signum quo interna haeresis ipsi praesumitur manifestatur, sed
requiritur signum tale quod apud alios interna haeresis aut manifestet aut saltem suspicione
induceret valeat. ipsa quoque actio externa per quam aliquis incidit in excommunicationem
debet esse mortalis ut ait Amicus disp. et sect. 5. n. 132. nec sufficit quod sit mortalis ex
actu interno, sed necesse est ut etiam gravis sit in actu externo, unde qui in ono habuit
voluntatem Clerici occidendi, venera tamen per inconsiderantiam circumspecta non nisi leviter peccavit
excommunicationem non incurrit, quia poena excommunicationis non respicit actum internum neque proprie
latae eius, sed gravitatem actus externi quem ex malitia voluntatis procedit, unde si ex
actu externo voluntatis omissis, voluit enim, ipsa de se levis pugilis tamen pro gravi fuerit habendo, et poena excommunicationis non incurrit, implicitum enim poena excommunicationis omnibus
percussoribus Clericis quae ex facto aut signis voluntaria gravis et mortalis est.

150. Inferitur 5. quod quinque verba ultimi ad hoc ut incurrat poena excommunicationis aut alterius
censura latae sententiae requirunt signum tale quod apud alios delictum tale suspicione
induat, non tamen necesse est ut actualiter suspicio induca et haeretici aut huiusmodi
habeatur, non de notorietate Legis huius non examinandi nisi actus interni et dicto quinque
lex non limitat poenam ad actum publicum et notorium, extendit etiam ad occultum,
sit quia excommunicata latae haereticis vel percussores Clericorum non limitat ad actum
publicum et notorium, quin extendit etiam occultos dumodo externos et ratio est quia cum
soli actus interni nulla legi non subdant, actus autem externi occulti non horum quod occulti
externi et non desinunt, etiam si hoc quod notorium non sit sed occultum, ab universali
lege huius non excludant, adeoque etiam cum ipsa fabricant, quae universaliter pro omni
actu indeliberate infima statuta est, pro ipsa quia lex excommunicat omnes haereticos
aut Clericorum graves percussores universaliter, etiam occulti sed tamen externi poenam excommunicationis subiacebunt: et hoc non dubitandum est examinato, qui Clericum violenter
sed occulte occiderit, quod si autem de Clerici percussore occulto illa lex excommunicationis subsisteret
cum de haeretici etiamque non subsisteret ratio non videtur: neque obstat quod hoc ipsa sit penalis

ideoq; penitus interpretatij, quia penitus interpretari non faciendo, sed mere interpretantij; sed secundum regulam verborum legis, et ideo quia auctoritates haereticorum etiam in regulam verborum legis nitebantur, cum vere sint haereticae externae haeresis, non ponendae legis in examinandis.

Superest obiectum quod ita infertur: quod satis probabile videtur convincere videntur quod leges duae etiam 1541.
debent obligare ad actus internos, quemquidem sentiat dominus Bruno quod libello 29.
a.i. et in eo affirmat suma rotella verbo haereticus, sive quoque foa: medina bellum
angel. ord. de oratione q.1.5x. Sed quod sit an possibilis legenda sitam non, nisi certe
gratia nostra quam supra posuimus, et in quo communiter affirmant theologi, et philosophi
videtur et varior, sed tamen ita ea. Ob.1. quod in lege canonica excomunentur
haeretici pro sola haeresi interna non signum faciat se fuisse haereticum et in haeresi
obstinere, incurrisse poenas haereticis impositas, sed eas inquiunt non incurrit pro haeresi
externa, quia haeresis sed haeresis nunquam signo aliquo externo ostendisse fuisse, nec
pro affirmare externa quia illa vera est: ergo pro haeresi interna. Edo.
Ex Concilio constant: in Bulla Martini V. quae habetur in fine eius Concilij, excomunicantur omnes etiam auctoritate credentes et affirmantes erroribus Wiglefi, foa: Huss
de bohemia, et Hyron: de praga. 3tio. in quibus Toletano, iuno
post fidei assertae dicit si quis dixerit aut crediderit a deo omnipotente mundum
hunc factum non fuisse anath: sit. ubi pro hoc etiam quod quis credat aut non credat
anathema et excomunicatus dicit, fides autem est actus internus mentis: ergo pro actu interno
quis excomunicatur affectus etiam actus interni legi subiacent humanae. 4to. in Benedicti
quod abbas suae licentia suorum praelatorum principum curiae quae dicunt omnino inferendi
alicui bonum praelatis aut monasterij. 5to. in Clementina j. de haereticis. S.
verum excomunicant inquisitores qui odio vel amore ea omittunt facere, ubi facienda
erat, vel gratia impositorum quod imponere non debent. 6to. in Cap. Cum ipsa. de
electione et electi potestate in 6to. statuit nequis beneficium parochiale suspiciat
aliquis interdum suspicendi sacerdotium intra annum et aliter facientes teneat ad aliquam
beneficium et restituere fructuum ex eo percepto. 7mo. in Cap.
Dolentes de celebratione missarum Anno: III. Cont. in virtute obedientia praecipit

ut divinum officium studiose et devote celebret. 8vo. praecipit ob Ecclia
confessio annua quae ad sui valorem requirit dolorem internum et accusationem de internis.
9no. Pontifex potest reservare sibi actus mere internos, item dispensare in voto
interno: ergo etiam de actibus huiusmodi potest iudicare. et 10mo. videtur quod summe
conveniens fuisset, quod Ecclia potestas etiam in ordine ad actus internos daretur, dum sic
fideles longe felicius possent dirigi in via suae salutis, a qua per actus internos saepe
saepius revocantur. Haec sunt quae in praesenti nostro assertori obiiciuntur, quae tamen
brevi et facili methodo diluuntur. nam

152. R. pro singula quaestionum quid ad primam 5. dico quod ad illa non sunt illegalia de mere internis,
sed de internis externo quodam signo sensibili manifestatis quo signo supposito et non alter
excommunicantur, in primo enim fit sensibilis haeresis per confessionem quod in haeresi fuerit et
etiam in ea persistat, unde de contumacia in haeresi ad extra satis constat, sciendum
enim est quod per manifestationem haeresis internae talem quis solum incidat in censuram, quae
est manifestatio actualis internae haeresis non dimittendae, unde qui se in confessionali aut
etiam extra illud haereticum manifestat in ordine ad suscipiendum auxilium dimittendae
haeresis ille non incurrit censuras, quamvis sic praeterita interna haeresis manifestetur
ad extra. ad 2dum. recte excommunicantur occulte credentes errores dictorum haeresi-
archarum, sed sciendum est quod non dicitur internae credentes, sed tamen occulte credentes, occulta
autem ~~fide~~ haeresis potest tamen esse extranea: excommunicantur ergo, quatenus qui occulte illos errores
credunt, sed tamen extraneae, iam per actum externum subduntur potestati directae Ecclia.
ad 3. dicitur quod illud crediderit non sit referendum ad fidem internam, sed ad professionem
errorum illius ad extra sed alio signo quam voce manifestatam, unde praedixerit illam
voce professus fuerit, per crediderit autem, quovis alio sensibili signo manifestarit
mundum Deo factum non esse ille anathema sit. ad 4. dico quia non excommunicantur
illi monachi qui animum nocendi suis praelatis aut monasteriis habent, sed qui hoc animo
curiae principium accedunt ita, ut quia accessus sine licentia est signum sensibile sufficiens
interni mali affectus, accedentes sub tali affectu excommunicentur, et sic lege Ecclia
non tam prohibetur nocendi affectus internus quam ~~fit~~ interdicitur sub excommunicationis sententia

ad sedem, ad curiam Principum sine licentia hostis gaudere, quoniam autem Iudex diuelt
alios internos producere aut exhibere non valeat, necesse est ut eos assumere longum gaudere
sine qua non ad processos alios externos. Ad 5. similiter R. quod de solo inquisi-
tore, qui odij vel amoris causa procedere omittunt et excomunicat, quod hoc causa
amoris aut odij ad extra ita manifestata, ut in interiori traditio ratio et cognoscere
Deuenire possit.

Ad 6. dicit secundo quod ab Iudice imponat privato fructuum eiusmodi parochiale beneficium 53.
sufficit cum intentione non sufficiendi sacerdotium intra annum, non sola intentione interna;
Ad 1. intentione interna manifestata et externa omissione sacerdotij non sufficienti, et
Ideo ut adverbium Amici l. cit. fit ait et tunc si tempo omnino intentione habuerit non suffi-
ciendi sacerdotij sed tunc etiam die mutata voluntate sacerdotium suscipiat, ad re-
stitutionem fructuum non teneatur, quia in textu dicit nisi voluntate mutata prouoty
fuerit, tenebari ad restitutionem fructuum. nil omnino. Ideoque secundo quod potuerit
Iudex non in pena sed per modum additij apposita parochiale beneficium aliquis
intentione habeat sacerdotium suscipiendi intra annum, percepti fructus priuet,
et ita nil seqz extra asserto, quoniam enim ut asserto Logici Iudex sua lege interdum
alios producere non potest diuelt, necesse est eos requirere ut gaudere externi quando quia
gaudere indimpleta quando non acquirit in re sed publici gaudere auctoritate dici
autem, quod 3. quod illa lex Iudicia non fuerit facta per Iudice, sed tamen explicando iuris
diuini voluntas dicta, ut cum iure diuino tenaliquis beneficium aliquod accipit, se debeat
idoneum reddere ministrum ad id illud et beneficium non sine iniuria possidendum,
Iudex ita affirmare voluerit tamen demere quam tempus requiratur ad hoc, ut quis
credat cum iniuria beneficium possidere, et si alternauerit ad quicunque intra
annum se idoneum ministrum non fecerit, iniuste beneficium possidere credat, adeo
ad restituendos fructus iniuste percepto obligatus fiat, quod atqz Iudex facere
potuit, quia non illegat citra autem mere internos alios procedere.

Ad 7. dicit in capite Dolentes solum a pontifice procedit devotione et modestia 54.
externa, ut fil. non cobondo sed gaudendo diuina officia recitet, ut enim
in eodem capite obiecit finis pontificij erat non illud habere externa collo-
cutiones et gaudentes, quod quoque solebant tempore diuini officij missam

et ideo satisfacit Ecclesiastico praecepto, qui et quatenus extra sua devotione et reverentia divino officio assistit aut recitat, et a fortiori si transgressoribus huius praecepti annexa esset censura, illa non incurreret, quia qui externa devotione divino officio assistit, illegit quod praecepto Ecclesiae satisfecit. Dixi tamen eum satisfacere praecepto Ecclesiastico, valde enim probabile et mihi vix non probabilius videtur, quod qui praesepius sine interna devotione aut missa audiret, aut officium canonicum recitaret a peccato excusandus non esset non quidem propter praeceptum Ecclesiasticum, quod implere ea qui his externa devotione assistit, non dubitatur, sed propter praeceptum divinum, quo Deo cultum suum interna etiam devotione exhibere praecipimur, qui cultus tamen non observatur: sciendum etenim est, quia in praecepto decalogi duo praecipimur scil. abstinere ab iis, quae cultui divino derogant, et ea facere, quibus divinum super nos dominium esse sine dubio protestamur, et ideo quando externa devotione cultui divino assistimus, ab iis quidem quae cultui divino derogant abstinemus, sed tamen aeternum quod nobis praeceptum est non adimplemus, nam protestatio illa supremi Dei dominii pullulare debet ex affectu cordis, sicut enim corde creditur ad iustitiam, ita videtur quod divinae potestatis recognitio requiratur ne quis per omissionem illius procedat in perditionem, solus enim externus cultus corporis sine recognitione et submissione interna omnino non est verus cultus et adoratio, Deus autem praecipit verum cultum per adorationem, adeoque divino praecepto non satisfacit, qui praesepius audire missa aut officium recitare canonicum sine interna mentis devotione negligit, quia iis cultum divinum et nostra recognitione habere praecipit.

15. sc. Ad 2um. dico quod dolor et accusatio de internis in confessione praecipitur iure divino directe, tamen autem indirecte iure Ecclesiastico, in quantum scil. mandat confessionem ~~[illegible]~~ oris in anno ~~[illegible]~~ semel facienda, quae confessio iuste esse non potest ex praecepto divino nisi per dolorem et accusationem de internis, unde nil [illegible]. Ad 3. eiusque sinu membrum de potestate reservandi dico, quod de facto nullum peccatum sit reservatum nisi mortale et externum, possit tamen pontifex et etiam episc. reservare internum mortale quin possit ferre legem de internis, reservare enim non dicit aliquid internum praecipere

aut prohibere, sed tm̄ dicit potestatem absolvendi limitare, et ideo quia ista potestas quoniam
radicaliter convenit omni sacerdoti vi ipsius sacerdotij, et ideo in articulo mortis et boni
quocunque peccato quisque sacerdos potest absolvere, tn̄ actualiter tibi debet a pontifice
ita, ut valide extra mortis articulum nemo sacerdos absolvat, nisi ob ordinario aut
summo pontifice iurisdictionem teneat, ista reservatio etiam circa peccata interna Eucliae
competere iam illegitur, quin eius potestas condendi leges circa internos actus communicata iudi-
cetur, reservatio enim ut dixi est limitatio potestatis ab extra acceptae, non est conditio
legis ad intra obligantis. ad alterum de voto dicit Amicus disp. et sect. 5. quod latum
sit discrimen inter dispensatione ab interno et mentali voto, et obligatione ad actus
internos, nam qui dispensat tollit obligationem propria voluntate inductam
non autem ipse inducit sicut in altero contingit, tollere autem obligationem eiusmodi
potest non solum pontifex, sed etiam parentes quia suos filios cum hoc subditis sit favor-
abile. praeterea palam est quia pontifex nunquam dispensat in voto interno qua
tali sed tm̄ in eo ut manifestato per actum externum, qua ratione iam potest de in-
ternis iudicare consequenter et dispensare. ad 10. denique negat quod id
expediens fuisset, non enim potest esse expediens illud, quod facultatem excedit naturalem
hominum, atque directe de internis iudicare, facultatem excedit hominum naturalem
nullus enim abscondita cordis alterius potest cognoscere naturali sua scientia, nisi quatenus
illa in externis sit manifestata, et ideo non fuit expediens, ut haec potestas a
Eucliae aut a populo communicati data fuisset consequenter monet quia nulla
humana potestas habet leges directe ferre in actus mere internos, potest tn̄ in-
directe, qua ratione dicitur, quod ex voto obedientiae suis praelatis facto religiosi
obligari possint ad actus etiam internos, quatenus status regulae perfecte observandae
exposcit, dum enim actus internus ex voto obedientiae praecipitur, palam est, quod quando
negligitur, contra obedientiam peccatur, si tn̄ actus ille internus potestatem praelati
et materiam regulae non excedat.

Sectio 3tia

An leges pœnales in Conscia obligent ad subeundam pœnam ante sentiam Judicis?

156. Diximus in 1. huius artis sectione, quod leges etiam pœnales obligent in gscia non quidem ad actum, sed actu prohibito semel posito ad subeundam pœnam. Sed dubitatur amodo an quis ante sentiam Judicis precise quia actum prohibitum fecit, teneatur ad pœnam huiusmodi subeundam, an vero si Judicis sentia non accedat, etiam in gscia a solutione pœnæ immunis evadat? pro cuius penitiori illgtia sciendum est, quia pœna ex iure humano maxime Ecclesiastico statuta alia dicitur lata sentia alia sentia ferenda, illa dicitur talis quod tali et tali delicto posito sentia pœnæ iam censeatur lata, quia indispensabiliter qui tale et tale crimen perpetrat, ipso facto in pœna talis criminis statuta properat, unde et lata sentia dicitur. Ferenda egtra sentia illa pœna est, quæ non ipso facto post delictum incurritur, sed ad hoc ut urgeat, requiritur quod Judex sentia ferat: et hoc posito bene notandum est quia comter gsentiunt &c. quod pœna ferenda sentia in gscia non obliget nisi data per Judicem sentia, nemo enim tenetur lege nisi rdum vim legis, atqui rdum vim legis pœnalis ferenda sentia nemo tenetur nisi ferenda sentia semel lata per iudicem, hoc enim nam pœna ferenda sentia est: quod ad.

157. Sed de his iam quæstio non procedit, verum magis indagatur de lege pœnali lata sentia, utrum non requiratur saltem sentia declaratoria legis violatæ et talis pœnæ actualiter inflictæ v.g. an gravis clerici percussor qui ipso facto incidere dicitur in excommunicatione lata sentia, non prius antequam actu excommunicatus sit, debeat declarari ipso facto excommunicatus, sed etiam ante omnem declarationem huic sentia sit subiectus? bene etiam advertendum est quod quandocunque verba legis sunt de futuro v.g. excommunicabitur, aut imperativi modi v.g.

excomunicetur, imo etiam si dicatur in praesenti sit excomunicatus excomunicationi subiaceat, et to ipso facto et huiusmodi expresse non addatur, poena ferendae sententiae aestimatur ac proinde non obligat ante sententiam Judicis. insuper advertendum est quod triplex poena distingui potest altera cuius executio requirit aliquam actionem ut occidere, mutilare, ire in carcere se ipsum proprijs bonis privare, et altera ad cuius executionem nulla requiritur actio sed duntaxat passio, ut privari Comitibus Ecclesiae suffragijs, non comunicare cum fidelibus, inhabilitari ad aliquod munus aut officium subeundum. Ex his ita positis sit.

Assertio 1. leges quaecumque poenales sive Ecclesiasticae sive Civiles quae poena statuunt in 3. §. ipso facto incurrendae, si et quamdiu iustae sunt, possunt delinquentem ita obligare ut sive in poena requiratur actio sive sufficiat passio, ad poenam tale subeundam etiam ante sententiam Judicis declaratoriam et quidem in gloria teneatur, est mihi moraliter certa sententia. Sed sciendum est quod assertio haec loquatur tantum de potentia obligandi non autem quomodo de facto obliget. Ratio autem me quoniam ista est, quia cum in iudicijs non debeat esse acceptio personarum sed caeca iustitia, quod quidem talibus et talibus circumstantijs contingente casu Judex potest sententiare, hoc etiam potest antequam casus actualiter evenerit practico speculative iudicare, et ideo sicuti potest dicere quicumque graviter Clericum v.g. et malitiose percusserit a me excomunicabitur ita eadem iustitia potest dicere quicumque Clericum huiusmodi percusserit ipso facto sine ulla alia sententia sit excomunicatus, et sic ipsum factum in virtute includit sententiam excomunicationis actualem, quod si autem hoc Judex humanus potest ut nemo sapiens dubitare videtur, cur ergo non aequaliter poterit dicere, volo ut quicumque actualiter Clericum et enormiter percusserit sine nova sententia aequaliter ac cum nova sententia in excomunicationem inciderit, et sic sicuti post sententiam declaratoriam sine dubio est in gloria excomunicatus, palam est quia sic aequaliter est ante illam, unaquaeque enim lex eatenus obligat, quatenus est in voluntate legislatoris, et ideo si voluntas legislatoris est ut lex sine omni alia sententia etiam declaratoria in gloria obliget, apertum est quia obligabit, et quidem sive in executione poenae requiratur actio, sive sola passio sufficiat, nam sicuti legislator potest ~~[illegible]~~ obligare post sententiam, ~~[illegible]~~ etiam potest obligare ipso facto

potest autem post sententiam suam legislator reum obligare et in quantum ad poenam cuius executionis actionem consistit: quo etiam id potest ipso facto non enim quoad disparitatis ratio, neque quin illud possit non supposito crimine sententia speculative lata ad crimen datum quod potest sententia practice ferenda post crimen datum ratione ponderante cognosco.

159. Dixi tamen si et quando iniusta sit unde leges quae et quatenus obligant ex iustitia post iudicis sententiam, neque obligant ante illam. quia quia contra arbitrum nemo iudex huius potest praecipere ut quis sexum oculi, graviter mutilet aut alia huiusmodi valeat, quae sunt charitatis propriae graviter laesiva, etiam si ipso facto ea praecipiantur, lex eiusmodi tamquam iniusta reipsi non obliget, sicut etiam ~~[illegible]~~ post sententiam iudicis neque vi istius sententiae in conscientia obligaret, quia contra rationem et naturam esse dignoscitur, adeoque nulli potestati humanae gessit, ut quis violenter sexum perdat aut graviter mutilet, vel aliud quod cum honore suo nullo contra sexum graviter charitatis laesivum moliatur, et quacumque lege humana hoc directe praecipiatur, lex iniusta praecipiens iure reputaretur, ut dixi in tract. de J. et J. ubi de dominio in bona vitae, famae etc. agebamus. hoc ergo supposito erit.

160. Assertio 2. poenae latae sententiae sive civiles sive ecclesiae sunt tales quae in privatione pura bonorum advenientium consistunt, et omnino obligant ante sententiam declaratoriam, quod si vero sint privativae bonorum propriorum et possessorum ac quoad actionem ad se requirunt, ante sententiam declaratoriam non videntur obligare. unde censurae ecclesiae excommunicatio suspensio, interdictum etc. si ipso facto incurrendae sunt lege denotantur, probatur ut in conscientia etiam ligent, aliam sententiam declaratoriam non requirunt, et hoc communis confirmat praxis, qua eos pro excommunicatis etc. ipso facto habemus, qui clericorum gravem esse percussores innotescunt etc. et suadet ex eo quod cur in his nova sententia contra tenorem verborum legis requiratur, nulla ratio appareat, huiusmodi leges enim adhuc videntur satis suaves et quaerentes

aequitati humanae quia advenientibus tamen privant Ecclesiae bonis, neque actione aliquam in executione requirunt. et ideo dictum est de poenis conditionalibus si obligent ante sententiam Judicis, ita clericus minor ordinatus suae beneficiae destitutus si habitum non portet, ante omnem sententiam declaratoriam et ipso facto privatur privilegio fori, item recipiens beneficium parochiale sine sacerdotio, et ad illud intra annum sua culpa non promotus, illud ante alia sententia obligatur dimittere, sicut etiam Episcopus qui intra 6. menses a confirmatione sua culpa non procurat consecrationem, ipso iure privatur suo episcopatu etc.

Ratio autem 2. partis est quia leges poenales in mitius semper sunt interpretandae, quia 61.
quo minus durum esse videtur obligari ad spoliandum se ipsum spiritus suis bonis iam possessis, ideo nisi aliud expresse ex lege ipsa colligatur, dictum est quod ad id ante sententiam declaratoriam Judicis nemo in conscientia obligatur, consequenter de voluntate legislatoris mitius est praesumendum, et huius habetur exemplum sufficiens in eo, quod licet ipso iure haeretici bonis possessis a die commissi criminis eidem ius canonicum privent, illorum tamen contractus alienationes et huiusmodi rati habeantur ante sententiam declaratoriam Judicis, leges enim se se humanae fragilitati accomodant. neque obstat quod etiam eiusmodi legibus addatur ipso facto, ipso iure etc. nam ut vult colendissimus meus hoc in tract. professor Vintanus Saal hae clausulae sunt ita illegendae et exponendae quod ipso facto non requiratur nova sententia bene vero declaratio criminis ita ille. Dixi tamen et si quidam actione requirunt, si enim poenae eiusmodi in pura privatione consisterent, par esset ratio ac de priore parte asserti, et ratio data pro hac eadem parte deficeret ut patet: hinc per capit. Commissa de eo qui cognovit consanguinea uxoris privatur iure petendi debitum coniugale etiam ante omnem sententiam declaratoriam qui cognovit uxoris suae consanguinea in primo aut secundo gradu, communis reddere tenetur coniugi innocenti.

Igitur in poenis quibuscunque latae sententiae ad hoc ut sciatur an in conscientia ante sententiam 62.
declaratoriam obligent, est attendendum an leges poenas eiusmodi statuentes sunt privativae tantum ut quis vi illarum bonis quibusdam privetur sine omni sua directa actione ad habenda in poenarum eiusmodi executione, an vero sint non tantum privativae sed

tales quae in executione personalem Rei actionem requirunt: si primum probabilis dicitur quia etiam ante omnem aliam sententiam declaratoriam in conscientia obligant, alias enim praxis communis Ecclesiae in multis erraret, sic quando quis occulte cognovit consanguineam in 2do gradu uxoris suae, male diceret ex ipso facto iam privatus iure petendi debitum ita etiam occultus clerici occisor occultus haereticus et male haberent pro excommunicatis, cum quia crimen occultum est, sententia declaratoria haberi non potest, quae tamen essent contra communem Doctorum. Ipsum qui hos excommunicatos illum autem ipso facto privatum iure petendi debitum sine omni alia sententia unanimiter recognoscunt. Si vero 2dum, et executio Rei personalem actionem requirunt, videndum est an haec actio per se in gravem damnum Rei pergeret, puta se ipsum deberet mutilare occidere venenum sumere et huiusmodi et tunc in conscientia nullatenus tenetur neque ante neque post sententiam Judicis, quia propriae charitati huiusmodi agere graviter repugnat nemo autem potest iuste obligari ad aliquid quod charitati propriae graviter repugnat, quin imo huiusmodi in se per seipsum neque molliri licet, quia lex haec praecipiens iniusta est et ratione actionis ipsi iuri naturae repugnat, quia contra naturam est, ut qui seipsum occidat, aut graviter mutilet, aut aliud huiusmodi in seipsum per seipsum moliatur, unde palam est, quia haec lex potestate sua excedit, quod enim talis potestas humanae iuris dictioni data sit sapientum nemo illegit, unde Reus nec potest nec tenetur active in seipso iniusta tale lege adimplere, quoniam graviter et charitati propriae et iuri naturae repugnare videtur. quod si vero actio illa levis tantum est et indirecta potest quidem poena illa ante sententiam Judicis declaratoria subire, sed tamen ad id in conscientia per se non tenetur, quovis posset teneri per accidens, quia scil. si ante sententiam poena huiusmodi levem non subiret, sciret post Judicis sententiam capitale esse imponendam, prudentiae quippe regula non observaret qui per se levem contra gravem et capitale ab alio exequendam exequi non susciperet, et sic saltem leviter contra propriam charitatem peccaret,

qua se unusquisque diligere praecipit eo ipso, quod secus se ipsum proximum diligere mondatur. Sed haec pro ratione tituli dicta sufficiunt.

Sectio 4ta

Quomodo leges in praesumptione fundatae obligent? Ubi etiam de ignorantia poenarum per leges statutarum.

Praesumere dicimur, quando aliquid ex certis inditiis ita coniecturamus, ut rei veritate rationabiliter concludamus, sic religiosus de licentia praesumit qui propter corporis infirmitatem sine expressa discreti superioris voluntate quam propter aliquid impediens rescire non potest, aliquid calidi comedendo regulare recipiendum frangit, quia propter infirmitatem discreti superioris voluntate satis rationabiliter concludit, lex igitur in praesumptione fundata haec est quae fertur ex praesumptione legislatoris, si v. g. legislator ex certis coniecturis aliquid concludit, et postmodum ex his coniecturis lege facit qua aliquid aut praecipit aut prohibet, haec lex in praesumptione fundata dicitur, cum autem superior ex eiusdem coniecturis aliquid concludere valeat vel de eo quod est factum, vel de eo quod est periculosum aut saltem praesumitur esse plenum fraude et periculo, hinc praesumptio dividitur in praesumptionem facti et iuris seu fraudis periculi (ut glossa quod allegatur ex primo dictis facile colligitur, unde ad resolutionem dubii sit. 163.

Assertio 1. leges fundatae in praesumptione facti ipso facto non subsistente non obligant in conscientia, sed tamen leges fundatae in praesumptione iuris suum in conscientia fundant effectum etiamsi in particulari casu periculum aut fraus non subsistit. est communis sententia. Ratio primae partis est quia praesumptio facti est quaedam conclusio de facto non ex certis sed ex fallibilibus coniecturis et ideo arguit ipsum factum non tamen absolute sed sub conditione si ita factum sit de hoc et hoc sit, ubi ~~fallit~~ videlicet quia lex in praesumptione facti fundata conditionata est, neque petit obligare nisi coniecturae facti in veritate subsistant, consequens proinde 164.

ē, qd si gieturæ huiusmodi n̄ subsistunt, lex in præsumptione harum gieturarum de facto fundata noli obligare, facto go n̄ subsistente lex in præsumptione facti fundata ~~in~~ in gscia n̄ obligat. Rōo autem 2. partis ē, quia præsumptio iuris n̄ respicit factum sed fraudes et pericula moraliter certa in tali et tali casu comiter intervenientia, quapp̄ vetat taliter et taliter agendum, n̄ agit de taliter et taliter facto, et ex hoc patet qd primarius finis legis in præsumptione iuris fundatæ sit comis evitatio periculi moraliter certi, unde breviter ita pt. tamdiu lex in gscia etm obligat, qmdiu primarius eius finis perseverat, atqi ~~tamdiu~~ legis in præsumptione iuris fundatæ primarius finis ē comis evitatio periculi moraliter certi, go qmdiu hoc comē periculum perseverat, tamdiu etm lex eiusmodi obligat. subs. atqi etmsi in particulari casu periculum n̄ subsit, comē tn̄ periculum n̄ tollitur, go etmsi in particulari casu periculum n̄ subsit lex tn̄ eiusmodi in præsumptione iuris fundata obligare pergit et quid etm illum in quo in particulari periculum n̄ subest, quia n̄ pro particulari lata ē lex sed pro universali, et ideo ut tollatur eius obligatio tolli debet in universali, et hinc pullulat illud edictum, cessante fine legis in particulari n̄ eo ipso cessat vis et obligatio legis. hinc.

165. Infertur qd licet in particulari desit periculum pravitatis hæreticæ et perversæ, tn̄ sine expressa licentia nemini sit licitum legere librum hæreticum, lex enim hanc lectionem prohibens fundatur in præsumptione iuris n̄ facti: et simile ē de matrimonio clandestino a Trid. ex præsumptione fallaciarum adeoqz iuris prohibito, item de solemni professione ante 16. annum ætatis completum, de matrimonio inito ante annos pubertatis qui sunt ex parte maris quidem 14. ex parte fœmellæ vero 12. quæ oā qmvis in particulari cesset periculum subesse, tn̄ in gscia obligant, quia in præsumptione iuris fundantur, extra qui gtemnatur ad solutionem pecuniarum quas falsò quietus ē recepisse et n̄ solvisse, n̄ tenetur in gscia neqz post sententiam Judicis ad eas solvendas, quia sententia hæc Judicis in præsumptione facti tm̄ fundatur, unde etm

P. Engel infert, qd hæres n̄ gfitiens inventariū n̄ teneat ultra vires hæreditatis dbita solvere si nil alienarit, quia lex illū ad hoc obligans fundat in præsumptione facti, scil. qd ille qui inventariū n̄ fecerit aliqd de bonis hæreditatis clam surripuerit, et ex his alia quæ ad præsentē mā dbia evenirent facile resolvi poterunt.

Dum in eadē hac sectione etiam de ignorantia pœnarū p̄ leges statutarū in titulo agere decrevimus, tanqm indubitatū tenendū ē, quia omnis ignorantia excusans a peccato mortali, excusat etiam a pœna gravi, nam sublata causa causante tollit effectus causatus, atqi pœna imponit p̄ culpa: go ubi cessat culpa gravis dbet cessare et pœna gravis. et hoc a fortiori valet si tam lex qm pœna invincibiliter ignorat, quia invincibilis ignorantia excusat a peccato et delicto, ubi autem nullū ē delictū nulla pœna ē dbet pœna enim imponit p̄ delictū: go etc. et hinc comter solent inferre SS. qd si qd præceptū ēēt præcepto simul naāli vel divino et Eccliæ aut hūno, et quis sciret quid præceptū divinū, sed nullatenus sciret præceptū hūnū cui tn̄ annexa ēēt aliqua censura, talis delinqdo procul dbio peccaret quia gtra lege divina aut naāle ageret, n̄ autem quia peccat gtra ignorata lege Eccliæ v.g. et ideo pœna illa et censura Ecclesiastica n̄ incurreret. sed gravius decidendū videt qd dictū sit de eo qui legē quid scivit v.g. scivit n̄ ēē licitū sed peccaminosū percutere clericū. verumtn̄ ignorat hanc clericorū percussionē eatenus ēē interdicta, ut qui clericū percusserit ipse excomunicatus sit, an inqm talis si clericū percusserit revera excomunicatus sit an n̄? pro cuius resolutione sit. 166.

Assertio 2. in Censuris ecclesiasticis qui legē scivit actū interdicentē nescivit tn̄ censura ipsa sub qua actus eiusmdi ē interdictus, censura n̄ incurrit si in pœna lata sit, dumodo ignorantia ipsa crassa n̄ fuerit aut supina. 167.

Ratio ē quia censuræ Ecclesiasticæ n̄ ferunt nisi in contumaces

atqi in eo nemo gtumax dici poest aut debet, qd quis dum fecit, sub tali pena
preceptum ei ignoravit, ubi enim et gtm capidositas n subest, gtumacia capi-
dositatis deest. Dixi tn nisi ignortia crassa fuerit aut supina, cum
enim hoc ignortia ab eo n excusat qd e peccatum et culpa, minus videlz excusare
ab eo qd procul culpa imponit sub ratne penae et ideo si quis lege scit
ee humanam v.g. ne quis clericum percutiat, debitat insuper num huic legi excom-
cao annexa n sit, et hoc resurre facile poet, sed negligit, aut ipsa percussione
accelerat ne pena excomcatnis prius resciat, talis quia fraudulentz agit qd
agit, neqz a peccato neqz a pena peccati quae e excomcao in eos tenendus e
et sic de aliis legibus penalibus dicendum e: excipe tn si in lege additz to
scienter v.g. dicatz excomcatus sit qui scienter clericum percussit, ubi probile
satis e, qd etm qui crasse aut supine ignorant dumodo ignorent, saltem
a pena immunes evadant, nam illud scienter facit hunc sensum legis, qui hanc
gstitutne et lege plene scit et recognoscit, et sic v.g. clericum percusserit, excom-
catus ipso facto sit, sed ille autem qui etsi lege sciat, n tn scit pena subqua
actus interdicitur, lege plene n scit nec recognoscit, et ideo satis probile e qd pr
to scienter ab hac pena legis liberevadit: sed hoc tm dictum volo, si to scienter
expresse in lege additum sit, ubi ergo hoc verbum expressum n e, quoniam quidem probilis
ignortia excusat, n tn excusat ignortia crassa aut supina ut oa hoc tenent
in capit. ut animarum de gstitutibus in 6to. ubi ita legitur ut animarum peri-
culis obviet, sentiis pr statuta quorumcumqz ordinariorum probatis legere volumus
ignorantes, dum tn eorum ignortia crassa n fuerit aut supina, hoc cit. cap.
pr quae quae hactenus diximus universa conftur.

Sectio 5ta.

An in maā levi poīt dari obligaō gravis et vicissim, nec non an lex humana obligari poīt cum periculo vitæ.

Atueta pro jnā tituli parte iam diximus sect. 1. huius arti in assert. 4. 168.
et seqbus ita namque rdū inibi dicta inbitate tenendū, q. qd si levis quædā
res assumat in fine grave gravis etm sit obligaō in illa maā rdū se levi
quia gravis ē ex fine, unde gmus pomū tm interdixerit in paradiso Deus
quia tn obstinentia illa ā pomo dbuit eē signū protestativū supremi Dei
dominij et hūnæ subiectnis, adeoq grave hbuerit finē, gravissima illius
præcepti fuerit prævaricaō, qm usq adhuc oēs adomitæ luimus. rdo
qd si levi maā præcepta in eius tgressne accedat foalis gtemptus superioris,
semper mortlr peccatr, superiore enim qua tale gtemnere sine oni dbio
mortle ē, toties autm superiore foalr gtemni dicunt Bb. qties ex quodā
affectu indignatnis ga lege aut legislatore quis n vult subeē legi, sed
sine discretne gtra agit, ipsi superiori offendit, et iste gtemptus ē spe-
cialis inobdtia in gfessne singulariter explicanda. insuper sciendū ē qd
si ex fine aut circumstiis aliqua maā rdū se levis gravis n fiat, attendendū
sit ad ipsa levitate maā ita, ut obligaō n alia præsumat nisi levis,
censetur enim ubi aliud expresse n hbetur ex fine aut circumstiis legislator
se accomodare rei præcepta, adeoq si ipsa levis fuerit n aliter obli-
gare nisi sub levi, si vero gravis sub gravi, simile enim ē de maā
gravi ad fundandā obligatne grave, sicut ē de levi ad fundandā
obligatne levē.

169. Ex his go gstat qd maa aliqua poit ee vel maalt tm levis aut gravis, vel etm
faalt talis. maalt talis censet si abstrahdo a fine aut circumstiis precise rdu
se gsideret, et talis ee iudicet, faalt vero gravis aut levis iudicat si n solu ratne
sui verum etm attentis fine et circumstiis talis sit. sic v.g. in misterio Altaris
affusio aquae ad vinu e rdu se et maalt levis, sed tn e faalt gravis, quia
precipit ad grave aliqd sigfdu, minime ad gfidendu quia e latere Dni sal-
vatoris aqua cum sanguine effluxit, et iterum ad repraesentandu populu fidele
unitu cum capite suo Xo in cuius sanguine redemptg e, p aqua enim in
scriptura freqter populi sigfant. his igit suppositis sit.

170. Assertio; gmvis nulla huna potestas rem tum maalter tum faalt levem
precipere poit aut phibere sub gravi, poest tn rem faalt grave precipere
sub levi, gmvis id freqter fieri n queat e comdr &c. gtra Amicum
Bellarminu Sigabensem et alios quoad 2. parte. Rao autm pro
partis e pro quia n videt unde potestas talis gessa sit huna iurisdictio,
ut rem maalter et faalter levem precipere valeat sub gravi, quia sub gravi
obligari ad aliqd tum maalt tum faalt leve e obligari inpportionate
adeoq iniuste, n autm iudicat recte aut a Xo Ecclie aut a populo princi-
pibus data potestas inpportnate subditos obligdi: go &c. Rdo. quia fundatu
obligatio gravis e maae capacitas, atqi maa levis e incapax obligatnis gravis:
go etm maa simpliciter levis n poest obligari precipi aut phiberi sub grave,
insuper talis lex aperte militat gtra aglitate intis culpa et pena inter
precipiendu et preceptu: sed qd militat gtra aequlitate iniustu e, talis go
lex simpliciter leve sub gravi precipiens iniusta foret, adeoq obligatnem
fundare n poest.

171. Rao autm 2. partis e quia lex unaquaeq obligat tm gtm voltas legisla-
toris dternat ut obliget, et ideo gsequens e, qd si legis lator in maa gravi

lege ex sua discretione vult tm obligare sub levi, lex etm n obligabit
nisi sub levi. Cur autem id legislator pro sua discretione agere n poit
urgens ratio nulla apparet, quin potius contrarium eius ita eruit, imo quia huius-
modi discretio in superiore potest subditorum animos et affectus ita demulcere,
ut eam discretione agnoscentes affectuosius in alia eius imperia observanda
inclinent. 2do quia mulcta gravia talia sunt quae sub nulla lege cadunt
cur ergo n poterit ea, ut eius regimen benignum sit quae prius sub nulla lege fuer-
ant, postmodum obligare sub levi tm, sane nulla ratio ponderans in contrarium
apparet, his ergo quae pro prima tituli parte dicta venerant, satis liquent.
Altera igitur tituli parte quod attinet, an scil. lex humana poit obligare
cum periculo vitae, sciendum est, quia extra omne est controversia quod princi- 172.
ceps rei publicae, aut quaevis alia communitas perfecta saltem in eo casu in quo peri-
clitaretur salus publica nisi ei etm cum manifesto aliquorum subditorum
periculo vitae succurreret, potestatem habeat obligandi subditos cum
discrimine vitae ad observandas leges, et huiusmodi contingere videmus in
bello iusto in quo ob publicam pacem et salutem regni et rex subditos
et Dux suos milites exponit evidenti periculo mortis, in quo casu etm
subditi suo Regi, et milites suo Duci tenentur n obstante vitae periculo
obedire, ex instinctu enim naturae videmus quod pars quaevis se exponit periculo
pro conservando toto bono communi, et universalis seu legalis iustitia hoc expos-
cit, ut membrum seipsum tradat pro totius conservatione. Sed de hoc in
praesenti n quaeritur, quin potius indagatur, an secluso periculo totius communitatis
lege humana universaliter subditos obligare poit cum dispendio vitae.
Assertio 2. quaecumque ex transgressione legis humanae sequeretur transgressio legis divi- 173.
nae aut naturalis lex humana praecedens obliget cum periculo vitae, famae aut alterius gravis
damni, his autem seclusis et quod praedicti debet, nulla lex humana habet potestatem subditos
obligare cum vitae periculo ad sui observantiam est communis et sententia contra Caietanum

Ratio autem 1. partis est, quia nunquam est licitum Deum fovere offendere, et potius vita perdenda famae, fortunaeque bonorum iactura sustinenda est, quam ut transgressione legis humanae quis simul fovet transgrediatur legem divinam aut naturalem, ex cuius transgressione sequitur fovens offensa Dei: quo si aliter lex humana non servari non potest, nisi simul fiat transgressio legis divinae aut naturalis, lex humana per accidens obligabit et modo sui observantiae cum periculo vitae, duo tamen per accidens, nam obligatio ista non est propter legem humanam praecise, sed propter legem divinam aut naturalem quam transgredi necesse est, si lex humana negligeretur: hinc infertur quod si quis praevideat, quod die veneris carnes manducare non voleat, quin eo ipso alios in scandalum, aut vilipensione S. Eucharistiae inducat, teneatur sub mortali abstinere, et ad exemplum fortissimi Eleazari de quo legitur potius morte appetere quam praeceptum Eucharistiae violando in scandalum inducere, aut quemmendi Eucharistiam ansam praebere.

174. Ratio 2. partis est, imo quia legislator non habet potestatem disponendi de vita, et bonis civium, nisi in ordine ad salutem, et bonum communitatis et quidem proportionaliter, sicut quo non quodvis bonum communitatis praeponderat vitae et bonis privatorum civium, sed illud tantum ex cuius defectu communitas de sua salute periclitaretur, ita etiam non recte illius potestas disponendi de vita privatorum civium, nisi quatenus sine dispositione huiusmodi tota communitas periclitaretur, et sane quod a communitate in principe aut a populo in communitate huiusmodi potestas tradita fuerit, ut sine gravi communitatis aut principis necessitate de vita civium possit disponere, iugum foret nimis quam durum et humanae naturae nimis difficile, quando sic lex humana maiorem potestatem disponendi de vita civium sibi conciscaretur, quam sibi ipsae divinae leges vindicant, quod evenire palam est, ut enim sapienter ratiocinatur Sotus le. 1. de J. et J. q. 6. a. 4. neque omnis lex divina obligat cum periculo mortis ad sui observantiam, nisi quando vel honor divinus aut christianae religionis fides periclitaretur, ut si quis christiana fide coram tyranno taceat vel aeterna salus proximi in discrimen adducitur, nisi ei etiam cum periculo vitae subveniatur, vel propria animi salus periclitetur, v.g. existimem me salvari non posse, nisi cum evidenti periculo mortis confessionis aut

Eucharistiae sacramentum suscipiat, et extra hos casus vix reperietur lex divina, quae ad sui observantiam cum manifesto periculo vitae obliget, unde non tenemur cum tali periculo servare divina praecepta de integra confessione vel de sumptione Eucharistiae aliquando in vita, unde multa habemus ex S. Script. in quibus lex divina cum tanto periculo servata non est, sic namque ex necessitate comedit de panibus propositionum David non obstante divino praecepto, nec Canes illi a Laicis comederentur, imo Reg. 21. ita etiam praeceptum de sabbatho servando servatum non est a Machabaeis 1. Mach. 2. nam in die sabbathorum praelium constituerunt adversus hostes, quod tamen per legem non licebat, ita etiam Dominus Math. 12. suos discipulos apud Pharisaeos excusat, quod die sabbathi per necessitatem spicas sederent, quod lege tamen prohibitum erat.

Ratio denique lex est propter bonum communitatis atque extra sui discrimen, et gravissima necessitate bono communi magis interest conservatio partium, quam aliud quodvis commodum, igitur varius 175.
tenendum est, quod extra communem discrimen aut principis gravissima necessitate potestas humana possit obligare, cum periculo vitae. Unum tamen breviter est inferendum, scil. quod si quis occulte excommunicatus, et non nisi cum periculo infamiae se tale gerere possit, non teneatur se principium reficiatur tale ostendere, adeoque non debeat abstinere a sacramentorum administratione, praemissa tamen contritione, similiter nemo cum discrimine gravi sanitatis tenetur diebus interdictis ieiunare, aut abstinere a carnibus etc. cum vitae aut famae aut rei familiaris periculo, aut alio gravi incommodo mentis aut corporis, ad haec enim lex humana quae fragilitati humanae debet se accommodare, non praesumitur se extendere quibus ea quae pro necessitate tituli dicta fuerant satis abundanter patent.

Articulus Ultimus

De

Obligatione legum ad certas personas.

Postquam de obligatione legum ratione se priori articulo satis multa diximus, de earum obligatione ad certas personas hic dicere intendimus, totum tamen articulum non nisi in tres partes distinguimus, in quarum prima quid inquiremus, tum an legislator suis legibus, tum an et quomodo clerici legibus teneantur civilibus. in 2. vero quomodo infantes et amentes item subditi extra territorium existentes legibus patriae obligentur?